

J. Újváry Zsuzsanna: Magyarország és az Erdélyi Fejedelemség kormányzattörténete
MA, szeminárium II. (2011., II. félév)

Felső, közép- és alsó szintű törvényhozás, közigazgatás, bíróság, autonómiák

(Az előadás tematikája a következő volt, amelyhez kapcsolódhatnak a szemináriumi témák:

- I. A középkori magyar államigazgatás centralizációs kísérlete, az újkori közigazgatás ismérvei.
- II. A Habsburg kormányzat központosítása, a birodalmi és a bécsi kormányzervek.
- III. A magyar Királyság központi kormányzervei, Királyi Tanács, Kancellária, Kincstartóság, a Helytartóság intézménye, Ferdinánd új kormányzervei.
- IV. A Kamarák és a kamarai ügyintézés
- V. Az Erdélyi Fejedelemség kormányzervei, törvényhozása. A három rend és autonómiájuk (székelyek, szászok, magyar megyék, a Partium); egyéb autonómiák, Jászok és kunok
- VI. Bíraskodás a XVI-XVII. században, az 1723. évi bírósági reform.
- VII. A törvényhozás rendje. Szokásjog, jogszokás, privilégium, törvény, statutum, az országgyűlés kialakulása és működése
- VIII. A magyar és az erdélyi rendi országgyűlés, törvényalkotás, MOE, EOE
- IX. A középszintű autonómia; a megyék és a szabad királyi városok működése, falusi közösségek, az úriszék
- X. Az Einrichtungswerk és más tervezetek
- XI. Az új védelmi rendszer: a határőrvidékek kialakítása, Erdély, a Diploma Leopoldinum és a Gubernium kialakulása, működése. A Habsburg várrombolások 1699, 1701-1702.
- XII. A Thököly- és a Rákóczi-féle állam igazgatása, kormányzervek és működésük
- XIII. A Magyar Királyság a XVIII. században, a Helytartótanács és működése. Az Erdélyi Fejedelemség kormányzervei a XVIII. században.

XIV. II. József kormányzati reformjai

XV. Az 1790-91. évi magyar és az 1971-92. évi erdélyi országgyűlés és a kormányzati intézkedések, a Ferenc-i abszolútizmus

Alap-szakirodalom:

1. Mezey Barna: Képviselő és alkotmány a középkori Európában (Európai parlamentarizmus- és alkotmánytörténet) Rejtjel, Bp., 1998.
2. Eckhart Ferenc: Magyar alkotmány- és jogtörténet. Bp., 1946.
3. Mezey Barna (szerk.): Magyar alkotmánytörténet. (2. átdolgozott kiadás) Osiris, Bp., 1996.
4. Varga J. János: Habsburg berendezési kísérlet Magyarországon a XVII. század végén. Az „Einrichtungswerk”. In: Habsburgok és Magyarok a XVI-XVIII. században. Tanulmányok. Szerk.: ifj. Barta János. Debrecen, 1997. 33-42.
5. Varga J. János. Berendezkedési tervek a török kiűzésének idején. Századok, 1991.
6. Ember Győző: A magyar királyi Helytartótanács ügyintézésének a története 1724-1848. Bp., 1940.
7. Trócsányi Zsolt: Habsburg-politika és Habsburg-kormányzat Erdélyben: 1540-1690., Uő, Uaz, 1690-1740. Akadémiai, Bp., 1988.
7. Kállay István: A városi önkormányzat hatásköre Magyarországon 1686-1848. Akadémiai, Bp., 1989.
8. A Budai város jogkönyve I-II, kiad: Blazovich László, Schmidt József, Szeged, 2001. (Szeged Középkortörténeti könyvtár 17.)
9. Tripartitum (többféle kiadásban)
10. Csizmadia Andor: A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig. Akadémiai, Bp. 1976.

Ajánlott alap-szakirodalom:

1. Rácz István: Protestáns patronátus. Debrecen város kegyurasága. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1997.
2. Kállay István: Városi bíraskodás Magyarországon 1686-1848. Osiris, Bp., 1996.
3. Kovách Géza: A Bánság demográfiai és gazdasági fejlődése (1716-1848) Szeged, 1998.
4. Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főméltóságai 1526-1848. Maecenas, Bp., 1988.
5. Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főispánjai 1526-1848. Argumentum, Bp., 1994.

A témához irodalom (a fentebbieken túl)

A kormányzati szervek, országgyűlés:

- **Magyarország története 1526-1686.** Szerk.: R. Várkonyi Ágnes. Bp., 1985. I. A három országrész igazgatása. 393-472.
- **Ember Győző: Az újkori magyar közigazgatás története Mohácstól a török kiűzéséig.** Bp., Akadémiai, 1946. Ebből: **A bécsi központi hivatalok, a magyar központi hivatalok, 48-199., Az adózás 229-248., Az erdélyi fejedelmi hivatalok, 380-486., A rendi hivatalok, 517-577. Kerületek és székek, 577-594. A török hivatalok 595-599.**

A török kori adminisztráció (magyar és török):

- Szakály Ferenc: Magyar adóztatás a török hódoltságban, Bp., 1981.
- Szakály Ferenc: Magyar intézmények a török hódoltságban, Bp., 1997.
- Dávid Géza: Pasák és bégek uralma alatt. Demográfiai és közigazgatási tanulmányok, Bp., 2005.
- Hegyi Klára: Török berendezkedés Magyarországon, História Könyvtár, Bp., 1995.
- Hegyi Klára: Jászberény török levelei, Szolnok, 1988.
- Hegyi Klára: Török források Pécs 16. századi történetéhez, Pécs, 2010.
- Dávid Géza, Fodor Pál: „Az ország ügye mindenek előtt való” A szultáni tanács Magyarországra vonatkozó rendeletei (1544-1545, 1552), História, Bp., 2005.
- Dávid Géza, Fodor Pál: „Ez az ügy fölöttébb fontos” A szultáni tanács Magyarországra vonatkozó rendeletei (1559-1560, 1564-1565), História, Bp., 2009.
- Molnár Antal: Egyház és birtokigazgatás a váci püspökségben a török korban. Fons, 2002/1-3., 249-272.

A Magyar Kamara és a kamarai szervek, a Szepesi Kamara:

- Nagy István, F. Kiss Erzsébet: A Magyar Kamara és egyéb kincstári szervek, MOL, Bp., 1995. (5-63.)
- Szűcs Jenő: A Szepesi Kamarai Levéltár, 1567-1813, Bp., 1990.
- Maksay Ferenc: A Magyar Kamara Archívuma, Bp., 1992.
- Gecsényi Lajos: A döntést előkészítő hivatalnoki elit összetételéről. A Magyar Kamara vezetői és tanácsosai a 16. században. In: Magyar évszázadok. Tanulmányok Kosáry Domokos 90. születésnapjára, Szerk.: Ormos Mária, Bp., 2003., 100-113. (vagy: In: Gecsényi: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Győr, 2008.)
- Nagy István: A Magyar Kamara 1686-1848. Bp., 1971.
- Szentpétery Imre, ifj.: A pozsonyi és a szepesi kamara viszonya a XVI. században. In: Domanovszky Emlékkönyv, Bp., 1937.
- Oborni Teréz: Erdély pénzügyei I. Ferdinánd uralma alatt. 1552-1556. Bp., 2002.
- Oborni Teréz: Fráter György kincstartósága Erdélyben. In: Híd a századok felett. Tanulmányok Katus László 70. születésnapjára. Szerk.: Nagy Mariann, Pécs, 1997, 61-76.
- Gecsényi Lajos: A Magyar Kamara tanácsosainak összetételéről a XVI. században. In: A történelem és a jog határán. Tanulmányok Kállay István születésének 70. évfordulójára. Szerk: Seifert Tibor, ELTE, 2001. 55-70.

A Kamarák és a kamarai uradalmak, a végvárok ellátása:

- Kenyeres István: A végvárok uradalmainak igazgatása és gazdálkodása a 16. században. Századok, 2001/6. 1351-1412.
- Kenyeres István: XVI. századi uradalmi utasítások. Utasítások a kamarai uradalmak prefektusai, udvarbírái és ellenőrei számára. I-II. (Bevez. Tanulmány), Bp., 2002.
- Kenyeres István: A királyi Magyarország bevételei és kiadásai a 16. században. Levéltári Közlemények, 74. (2003), 1-2. 59-103.
- Kenyeres István: A Habsburg monarchia katonai kiadásai az Udvari Pénztár és a hadi fizetőmesterek számadásai alapján, 1543-1623. Levéltári Közlemények, 2007/2. 85-137.

- Kenyeres István: Uradalmak és végvárak. A kamarai birtokok és a törökellenes határvédelem a 16. századi Magyar Királyságban. Bp., 2008.
- Sarusi Kiss Béla: A természet által megerősített vár. Murány végvár és uradalma a 16. században. Bp., 2008.

A nagybirtok kormányzata és az úriszék:

- Szekfű Gyula: Magyar történet, Bp., 1935. III/IV. fej. A nagybirtok új szerepe...
- Maksay Ferenc: Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén. 1-2. köt, Bp., 1990., ebből a :Bevezetőt
- Zimányi Vera: A rohonc-szalonaki uradalom története, Bp., 1968.
- Kállay István: A magyarországi nagybirtok kormányzata 1711-1848. Bp., 1980.
- Kállay István: Kötetlen kötöttség a feudális magánjogban. Jogtudományi Közlöny, 1982. 7.
- Maksay Ferenc: Urbáriumok, Bp., 1959. (Bevezető)
- Bán Péter: A nagybirtok igazgatásának modernizációja Magyarországon a XVII-XVIII. Században. Heves Megyei Levéltár Közleményei, Különszám, Eger, 1993.
- Bán Péter: A nyugat-dunántúli Batthyány uradalmak birtokigazgatási rendszere a XVII. század első felében. Agrártörténeti Szemle, 1977/1-2. 24-71.
- Varga Endre: Úriszék, Bp., 1958.
- Eckhart Ferenc: A földesúri büntetőbíráskodás a XVI-XVII. században. Bp., 1954.
- Papp Klára: Biharország jobbágynépe (XVIII. Sz.), Debrecen, 1998.

A város önkormányzata:

- Ld. Buda város jogkönyve
- Corpus statutorum municipalium..., Kiad: Kolosváry-Óváry, Bp., 1-6. köt.
- Rácz István: Protestáns patronatus. Debrecen, 1997.
- Kállay István: A városi önkormányzat hatásköre Magyarországon 1686-1848. Bp., 1989.
- H. Német István: Várospolitikai és gazdaság a XVI-XVII. századi Magyarországon, Bp., 2004.
- J. Újváry Zsuzsanna: Kassa polgárságának etnikai-politikai változásai a 16. század közepétől a 17. század első harmadáig. In: A magyar polgári átalakulás kérdései, Tanulmányok Szabad György 60. születésnapjára. Szerk.: Dénes Iván Zoltán, Gergely András, Pajkossy Gábor, Bp., 1984. 9-36.
- Komoróczy György
- Németh Gábor: Hegyaljai mezővárosok „törvényei” a XVII-XVIII. századból. Bp., 1990.
- Égető Melinda: A Hegyközség törvényei, Bp., 1999.

A megyei önkormányzat:

- Megyei jegyzőkönyvek regesztái.....(nagyon sok ki van adva...) Pl.: Bilkey Irén, Turbully Éva: Zala vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1555-1711. I., Zalaegerszeg, 1989....
- Corpus Statutorum municipalium... i. m.,

- **Hudi József: A dunántúli nemesi községek statútumai a XVII-XIX. Századból. Veszprém, 1999.**

Autonóm közösségek:

- **Autonóm közösségek a magyar történelemben. Szerk: Bánkiné Molnár Erzsébet, Kiskunfélegyháza, 2003.**
- **Bánkiné Molnár Erzsébet: A jászkun autonómia, Szeged, 2005. (Benne bőséges szakirodalom az autonómiáról, a választójogról, a közigazgatási szervezetről, valamint a jogszolgáltatási autonómiáról)**
- **Kocsis Gyula: A Jászság népessége, társadalma, népessége, gazdálkodása a XVI-XVII. században. Bp., 2005.**
- **Kovách Géza: A Bánság demográfiai és gazdasági fejlődése (1716-1848), Szeged, 1998.**
- **Koroknai Ákos: Gazdasági és társadalmi viszonyok a dunai és a tiszai határőrvidéken a XVIII. Század elején. (Értekezések a történeti tudományok köréből 73.) Bp.,**

Az Einrisctungswerk és a XVIII. századi közigazgatás

- **Eckhart Ferenc: Magyar alkotmány- és jogtörténet. Bp., 1946. Ebből: Jogforrások, 183-193. Az alkotmányfejlődés, 194-199. A királyság, 227-233. Bírósági szervezet és jogforrások, 312-324.**
- **Magyar alkotmánytörténet. (2., javított kiadás) Szerk.: Mezey Barna. Osiris, Bp., 1992. Ebből: A rendi képviseleti monarchia, A feudális állam szervei, 48-191.**
- **Varga J. János: Berendezkedési tervek a török kiűzésének idején. Századok, 1991.**
- **Iványi Emma: Esterházy Pál nádor közigazgatási tevékenysége (1681-1713). Bp., 1991.**
- **Ember Győző: A Habsburg Birodalom központi kormány szervei 1711-1765, Történelmi Szemle, 1972.**
- **Ember Győző: Magyarország közigazgatása 1711-1765. Levéltári Közlemények, 1983.**
- **Ember Győző: A magyar királyi helytartótanács ügyintézésének története, 1724-1848. Bp., 1940.**
- **Trócsányi Zsolt: Habsburg-politika és Habsburg-kormányzat Erdélyben, 1690-1740. Bp., 1988.)**
- **Endes Miklós: Az egykori székely határőrvidékek intézménye. Magyar Katonai Szemle, 1941.**
- **Bónis György, Degré Alajos, Varga Endre: A magyar bírósági szervezet és perjog története. Bp., 1961. Ebből különösen: Az 1723. évi bírósági reform.**

II. József és kora

- **Varga Endre: A magyar jogszolgáltatás átszervezése II. József korában. Századok, 1960.**
- **Varga Endre: A királyi curia, 1780-1850. Bp., 1974.**

- **Szijártó M. István: A magyar diéta. A magyar rendek és az országgyűlés 1708-1792.** Osiris, Bp., 2005. Ebből különösen: **A vármegye és Európa. 349-358.**
- **Magyarország története 1686-1790.** II. k. Főszerk.: Ember Győző, Heckenast Gusztáv. Akadémiai, Bp., 1989. Ebből: **II. József közigazgatási reformjai, 1057-1069., 1084-1092.**
- **Gergely András (szerk.): Magyarország története 1790-1848.** Osiris, 2. javított kiadás, Bp. Ebből: **A magyar nyelv kérdése.**